
Estratègies polítiques i identitat col·lectiva al País Valencià

Pere Alberola i Garcia

1. Introducció

1.1. Sobre el paper estratègic de la identitat narrativa

Molts autors tendeixen a definir el concepte d'identitat col·lectiva com una forma de consciència inherent a un grup determinat —sovint l'única possible i legítima— que en darrer terme generaria un sentiment de pertinença a una comunitat. Aquest fet els condueix a ignorar en les seves recerques aquells grups ètnics que no reunirien aquest hipotètic requisit, ja que no els seria constitutiu un estatut d'identitat-consciència, o bé haurien acceptat voluntàriament (a *consciència*) sotmetre's a una identitat nacional dominant i per tant tampoc no existirien per a la recerca.¹

Ignoren que en la construcció d'imaginari simbòlics col·lectius, i per tant de categories i definicions de grup, és central considerar aspectes més obscurs que, com veurem, ens poden remetre a conceptes com el de violència i dominació simbòlica definits per Pierre Bourdieu.

Podem afirmar amb Berger i Luckmann que “la realitat de la vida quotidiana es presenta ja objectivada, és a dir constituïda per un ordre d'objectes que han estat designats com a objectes abans que jo aparegués en escena. El llenguatge usat en la vida quotidiana ens proporciona constantment les objectivacions indispensables i disposa l'ordre dins del qual aquestes adquireixen sentit i dins del

¹ Un estudi més elaborat al respecte ens podria revelar fins a quin punt aquest investigadors oculten, desconeixent-les, les formes de dominació simbòlica dels Estats-nació. Encara caldria explicitar a quins criteris correspon la selecció tan característica que aquests “científics socials” fan dels “nacionalismes perifèrics” i la delimitació del territori que els atribueixen com a reivindicació.

qual la vida quotidiana té significat per a mi”².

Allò que anomenem *identitat* és produeix, es consumeix, es transforma, i es destrueix mitjançant els llenguatges, diversos tipus de sistemes de signes. Per tant es produeix a partir de diversos materials que provenen de dins i de fora dels subjectes.

Entenem que la *identitat col·lectiva* és un camp de lluita de poder, determinat en part per l'èxit o el fracàs d'estratègies que pretenen imposar, transformar, reproduir o qüestionar definicions de *qui som com a grup*, a partir de la producció i distribució massiva dels referents simbòlics col·lectius (més acuradament de narratives) que legitimen o qüestionen els grups socials dominants.

La identitat col·lectiva també és producte de la forma com són re-assumits i reinterpretats (consum productiu) aquests referents pels individus o les societats, malgrat que no podem oblidar la incidència de les accions homogeneïtzadores o *socialitzadores* del sistema educatiu o dels mitjans de comunicació de masses.

Arribats a aquest punt, és important proposar una definició provisional d'estratègia. Hem recollit la de Michel de Certeau, qui deia: “denomine estratègia al càlcul de les relacions de força que resulta possible a partir del moment en què un subjecte de voluntat (sigui un propietari, una empresa, una ciutat, una institució científica) és aïllable en un *ambient*. La racionalitat política, econòmica i científica es construeix sobre aquest model estratègic. Denomine, pel contrari, *tàctica* a un càlcul que no pot comptar sobre quelcom propi, ni per tant sobre una frontera que distingeix l'altre com a totalitat visible”³

Podem afirmar que l'estratègia és quelcom més que aquest càlcul de les relacions de força que en fan els actors. Una definició d'estratègia hauria d'incloure, com diu Dieter Rucht, “una concepció general conscient, a llarg termini, planificada i integral de la conducta d'un actor social en un conflicte, concepció que es basa en el context global (incloent terceres parts i aliats potencials) i que posa un èmfasi especial en factors de força i debilitat del principal oponent”⁴.

² Peter L. BERGER i Thomas LUCKMANN, *La construcció social de la realitat*, Barcelona, Herder, 1988, p. 41.

³ Michel DE CERTEAU, *L'invention du quotidien: 1 Arts de faire*, París, Gallimard, 1980, pp. 20-21

⁴ Dieter RUCHT, “Estrategias y formas de acción de los nuevos movimientos” dins Russell J. DALTON i Manfred KUECHLER (eds.), *Los nuevos movimientos sociales*, València, Alfons el Magnànim, 1992, p. 227.

Ramon Máiz sintetitza d'aquesta manera la relació entre estratègia i identitat que es defineix en el marc de l'acció política al seu treball sobre el pensament postmodern:

“Acció i discurs són formes en les quals els actors modifiquen les seues posicions, els seus acords, els seus conflictes i la pròpia categorització de les identitats. En efecte, la identitat és estratègia, no hi ha identitat sense una política de la identitat, adquireix per tant un sentit eminentment local, es gesta en la interacció política, en el marc mateix de l'acció política com a procés de construcció i reconstrucció de les identitats”.⁵

D'aquest sentit local i negociable de la relació entre acció i discurs no podem però deduir que la narrativa es subordine necessàriament a una lògica de caràcter més *instrumental*. Més aviat passa que en l'estratègia acció i discurs s'interrelacionen, és a dir, és prioritzen, seleccionen o reinterpreten els aspectes narrativotidentitaris o expressius, considerant de vegades l'eficàcia de les representacions socials compartides per garantir la cohesió del grup, i considerant de vegades l'èxit o el fracàs de les accions en un camp de poder.

Cal una aproximació a la narratives col·lectives des del punt de vista del seu paper estratègic en la societat:

“Ara bé, des del punt de vista preferent de la identitat, el centre d'interès sobre la centralitat de la narrativa en la vida pública i civil de la societat global no se situa tant a nivell teòric i analític, com el que acabo d'esbossar en alguns punts, sinó en la seva dimensió política i estratègica. L'estratègica, és a dir, la instrumentalització tecniconarrativa dels relats per part de les *institucions* enunciatòries d'acord amb llurs interessos (econòmics o d'influència social). I la dimensió política, és a dir, la instrumentalització simbólicoideològica de les narratives d'acord amb interessos de control per part d'institucions i grups que ostenten el poder, o també de resistència i contraatac pels grups aspirants a quotes de poder.”⁶

1.2. Uns apunts sobre els moviments nacionalistes i els intel·lectuals

Per a l'estudi dels moviments nacionalistes, Ramon Máiz ha incorporat al seu treball el concepte de *marc interpretatiu* com a conjunt de creences col·lectives que donen sentit a la participació en l'acció col·lectiva de grup. Els marcs sintetitzen intencionalment (estra-

⁵ Ramón MÁIZ i Marta LOIS, “Postmodernismo: la libertad de los postmodernos” dins Joan A. MELLÓN (ed.), *Ideologías y movimientos políticos contemporáneos*, Madrid, Tecnos, 1998, p. 412.

⁶ Josep GIFREU, *El meu país. Narratives i combats per la identitat*, Lleida, Pagès, 2001, p. 85.

tègies emmarcadores), o de forma inconscient com a conse-qüència de les anteriors (marc de mobilització), aquells aspectes més importants del discurs del moviment: desigualtat, pertinença a una identitat col·lectiva i motivació per a l'acció política. Nosaltres considerem que poden perfectament incloure-s'hi les oportunitats polítiques percebudes.

Les elits i els intel·lectuals tenen un paper destacat com a creadors de la narrativa del moviment nacionalista, que és el resultat d'una estratègia emmarcadora determinada i que esdevindrà un capital simbòlic del moviment nacionalista.

Hi ha, però, a les estratègies dels moviments socials, lògiques de l'acció més orientades al *poder* o instrumentals (que inclouen formes d'acció com la participació política, negociació, pressió, etc.) i altres de caràcter més expressiu o identitari.⁷

Les primeres són fonamentals ja que "l'acte de màgia social consistent a intentar produir l'existència de la cosa anomenada, pot tenir èxit si qui la porta a terme és capaç d'aconseguir que es reconegui a la seua paraula el poder que ella s'atribueix per una usurpació provisional o definitiva, la d'imposar una nova visió i una nova divisió del món social".⁸

L'afirmació *els catalans i les catalanes som una nació* seria performativa ja que produeix en part la realitat que enuncia (la nació), sempre i quan l'*auditori* reconega a l'enunciant o *institució enunciativa* l'autoritat suficient envers un moviment social, un individu, una institució estatal, l'escola o els mitjans de comunicació.

Des d'aquesta perspectiva el paper dels intel·lectuals, especialment en el cas dels moviments nacionalistes, i dels científics socials també és central, ja que quan s'afirma objectivament que una nació existeix realment, que és possible que arribe a existir, que és irreal o que és impossible que existisca, es contribueixen a determinar les possibilitats objectives que la nació sobre la qual parla pugui arribar a ser-ho, a ser *real*, a *existir*.

Vegem ara com l'Estat fa accions similars però emprant tots els aparells dels quals disposa per intentar imposar i fer massives les seues definicions per a tot el grup que ocupa el territori sobre el qual reivindica la seua sobirania.

⁷ Dieter RUCHT, *art. cit.*, p. 228.

⁸ Pierre BOURDIEU, *¿Qué significa hablar? Economía de los intercambios lingüísticos*, Madrid, Akal, 1999, p. 90.

1.3. Sobre l'Estat i les classes dominants

Ch. Taylor afirma que “la identitat col·lectiva és necessària per a l'existència de l'Estat democràtic modern, i que no hi ha prou que la gent afirmi la seua identitat individual per viure en llibertat”.⁹ Ferran Requejo hi afegeix el següent:

“A la pràctica l'estat no pot ser *culturalment neutre*. A més de reconèixer els drets de la ciutadania, les institucions liberals introdueixen tot un seguit de trets i de valors hegemònics de caire lingüístic i cultural en l'esfera pública, que conformen una identitat nacional des de dalt, la qual té un efecte directe sobre els drets *individuals*. El resultat de tot això, en un estat plurinacional és que aleshores alguns grups s'acomoden amb molta més dificultat en un estat que uns altres, en la mesura que han de pagar un preu més alt en termes de la seua pròpia identitat personal: en nom de la igualtat i de la no discriminació, les diferències d'identitat són discriminades. Per a alguns col·lectius, el preu que han de pagar per una igualtat de ciutadania és la seua pròpia desigualtat, i a vegades, la seua assimilació cultural.”¹⁰

Marín i Tresserras incidiran en la progressiva importància de la determinació politicocomunicativa així com en la centralitat de l'Estat en la construcció de “la cultura i la identitat comunitàries hegemòniques (literalment: Estat-nació)”. Així mateix, les formes modernes de l'Estat aniran progressivament lligades a la conformació de les societats de comunicació de masses. L'Estat cada vegada anirà més vinculat a l'ecosistema comunicatiu de masses, un instrument imprescindible per a la seua legitimitat.¹¹

Abans ens hem referit al concepte de violència simbòlica de Pierre Bourdieu: “els agents socials són agents coneixedors que, fins i tot quan estan sotmesos a determinismes, contribueixen a produir l'eficàcia d'allò que els determina, en la mesura que estructuren allò que els determina. I és quasi sempre entre els determinadors i les categories de percepció que els constitueixen que apareix l'efecte de dominació”¹². L'autor és refereix al fet que la violència simbòlica és aquella violència que s'exerceix sobre un agent social amb la seua complicitat.

⁹ Àngel CASTIÑEIRA, “Identitat, reconeixement i liberalismes. Un debat al voltant de CH. Taylor” dins Ferran REQUEJO (ed.), *Pluralisme nacional i legitimitat democràtica*, Barcelona, Proa, 1999, p.108.

¹⁰ Ferran REQUEJO, *Federalisme, per a què?*, València, 3i4, 1998, p.100.

¹¹ Enric MARÍN i Joan M. TRESSERRAS, *Cultura de Masses i Postmodernitat*, València, 3i4, 132.

¹² Pierre BOURDIEU i Loïc J. D. WACQUANT, *Per a una sociologia reflexiva*, Barcelona, Herder, 1994, pp.145.

Quan aquest autor parla de l'acceptació *dòxica* del món es refereix a l'acceptació d'uns pressupòsits fonamentals, prereflexius que es posen en marxa senzillament en prendre's el món com a donat per descomptat. Doncs bé, els dominats apliquen categories que provenen del punt de vista dels dominants, i que apareixen com a naturals, autoevidents, la qual cosa pot incidir en la seua pròpia depreciació o denigració.

A més, l'eficàcia de les narratives dels estats-nació es basa en un treball previ de socialització que es produeix mitjançant "la familiarització amb un món físic simbòlicament estructurat i l'experiència precoç i prolongada d'interaccions poblades per les estructures de dominació".¹³

El mateix Bourdieu ha estudiat com l'Estat imposa una cultura dominant (*cultura nacional legítima*) que inclou principis de visió i divisió comuns considerats com a universals, tot contribuint a elaborar així allò que es designa com a identitat nacional: "aquells que dominen dominant l'Estat han imposat el seu punt de vista i que ha constituït el punt de vista universal establint l'Estat".¹⁴

En aquest sentit, no és cap novetat l'existència "d'unes classes dominants intervenint *des de l'Estat*, sobre el patrimoni i la tradició comunitaris, d'acord amb les seues estratègies de classe". La qual cosa explica el paper determinant de les classes dirigents per comprendre la supervivència o l'extinció de *cultures* comunitàries.¹⁵

En resum: "La forma predominant de l'exercici de la violència simbòlica encara està en mans de l'Estat, que actua d'ofici a través de la producció i reproducció permanents de macronarratives (re)nacionalitzadores com: la història de la nació a l'escola, el discurs del cap d'Estat per Nadal, la campanya electoral, la lliga nacional de futbol, l'elecció de la *miss* nacional, el dol oficial per un atemptat terrorista, la celebració de la diada nacional, la participació dels ministres en cimera internacional, etc."¹⁶

Finalment cal dir que per a Terry Eagleton el concepte de violència simbòlica és la manera com Bourdieu reelabora el concepte gramscian d'hegemonia, "el conjunt de la seua obra representa una contribució original a les microestructures de la ideologia, complementant les nocions més generals de la tradició marxista amb exposicions de la

¹³ Pierre BOURDIEU, *La dominació masculina*, Barcelona, Ed. 62, 2000, p. 54.

¹⁴ Pierre BOURDIEU, *Razones prácticas. Sobre la teoría de la acción*, Barcelona, Anagrama, 1997, p.121.

¹⁵ Enric MARÍN i Joan M.TRESSERRAS, *op. cit.*

¹⁶ Josep GIFREU, *op. cit.*, p.98.

ideologia, detallades empíricament com a vida quotidiana”.¹⁷ Malgrat tot, aquest no és un debat en el qual puguem entrar en aquesta ocasió, tot i que (queda dit) nosaltres compartim aquesta tesi, i considerem molt valuosa la incidència de conceptes com *doxa* en el camp de les ciències socials que ens permet superar l’alternativa, en l’estudi de la dominació, entre el *consentiment actiu* o la coacció mecànica.

Amb el nostre treball, aquests són uns primers apunts, volem fer algunes observacions respecte a les intervencions dels intel·lectuals en el debat social parant una atenció especial a la lectura que fan del pensament de Joan Fuster respecte a la qüestió que ens ocupa, a la definició de les estratègies polítiques en funció de la lectura que fan de la *modificació* de la conjuntura política i per tant de les estructures d’oportunitat política.

2. Sobre el moviment nacionalista valencià entre 1983 i 1996

2.1. La transició al País Valencià, una introducció inexcusable

Seria absolutament desbordant tractar en aquest treball la transició al País Valencià (1976-1982). De forma sintètica, podem dir que hi ha un cert consens respecte al fet que va ser una de les més violentes de l’Estat espanyol i que aquest període ha esdevingut clau per a qualsevol interpretació dels esdeveniments posteriors. Cal assenyalar que el País Valencià no va poder accedir a l’Estatut d’autonomia per la via de l’article 151 de la Constitució ja que el govern espanyol va bloquejar el procés necessari, després d’iniciat, mitjançant una nova llei¹⁸. Malgrat tot, la *Comunitat Valenciana* va aconseguir un alt grau de competències, però sense arribar al nivell de les comunitats autònomes que accediren per la via de l’article 151.

Durant la transició, els grups més influents de la dreta valenciana van témer una pèrdua d’influència, especialment després de la manifestació autonomista de més de mig milió de persones el 9 d’octubre del 1977. La derrota electoral de la UCD a les generals de juny del 1977 (front al PSOE) havia estat un avís per a la classe dominant va-

¹⁷ Terry EAGLETON, *Ideologia. Una introducció*, Barcelona, Paidós, 1997, p.202.

¹⁸ L’estiu del 1979 el Consell del País Valencià ja havia recollit l’adhesió a la iniciativa autonòmica (pel procediment de l’art. 151) del 88% dels municipis d’Alacant, del 93% dels de Castelló i del 99% dels de València dins el termini legal. El bloqueig d’aquesta iniciativa per l’Estat espanyol amb la Llei de Diverses Modalitats de Referèndum —d’una qüestionable constitucionalitat— aprovada el desembre de 1979 va fer encara més conflictiu el procés autonòmic valencià.

lenciana que la seua hegemonia social, consolidada durant el franquisme, perillava amb els nous canvis socials i que havia de cercar noves formes de legitimació política. Si als anys seixanta havia de produir-se una ràpida industrialització i urbanització del país, a mitjan dels anys setanta, però, es produeix una crisi econòmica. En aquest context una jove burgesia industrial inquieta per les reduïdes quotes de poder aconseguides es deixaria arrossegar per l'estratègia de la burgesia tradicional valenciana, originalment agrària, comercial i financera.

L'articulació d'un moviment populista amb importants derivacions cap a l'extrema dreta i l'acció violenta, l'anticatalanisme o *blaverisme*, una particular expressió del nacionalisme espanyol¹⁹, van ser l'estratègia de la tensió que es va promoure, especialment a partir de finals de 1977, des de les elits de la UCD valenciana aprofitant la seua influència a l'aparell d'Estat i amb la participació de sectors obertament franquistes.

Al País Valencià la dreta va demostrar la seua capacitat de bloqueig de les noves institucions autonòmiques, fent possible un moviment autoritari de masses²⁰, el *blaverisme* i la persecució del nacionalisme d'arrel fusteriana²¹, així com la d'altres moviments socials d'esqueres que encapçalaven la lluita antifranquista. D'aquesta manera les classes dominants van sacrificar la tan pregonada *cohesió social* per imposar la seua narrativa nacional i perpetuar les formes de dominació simbòlica (entre altres) de l'Estat-nació espanyol, però sobretot garantir-se un sòlid control social en el context de la modernització del País Valencià.

Durant aquest període es gesten, amb un èxit escàs, una multiplicitat de formes de participació del moviment nacionalista valencià al sistema de partits. Tal i com afirma Máiz: "els moviments nacionalistes han assajat tres vies de relació amb el sistema de partits: treballar dins els partits com a fracció nacionalista, formar partits nacionalistes autònoms interclassistes centrats en la defensa dels interessos de la

¹⁹ Vegeu la caracterització que en fa Rafael L. Ninyoles: "L'anomenat nacionalisme blaver és una conseqüència, una derivació, una especificitat territorial del nacionalisme espanyol, amb un fort component antiintel·lectual i irracionalista, i una apel·lació a allò que és populista. És un fenomen que aglutina a sectors descaradament feixistes de la societat valenciana." (*Avui*, 26 d'abril de 1998)

²⁰ Vegeu Vicent BELLO, *La pesta blava*, València, 3i4, 1988.

²¹ Per a una síntesi il·lustrativa del pensament de Joan Fuster vegeu Toni MOLLÀ, *La utopia necessària*, València, Bromera/El Mèdol, 1994; Josep IBORRA, *Fuster portàtil*, València, 3i4, 1982. També és interessant el recull de textos polítics de l'autor que ha elaborat Pau Viciano, V. Joan FUSTER, *Agitar idees*, ACPV.

pàtria, tractant d'identificar-se amb la comunitat sencera; i finalment mantenir-se allunyats de la vida política competitiva des d'una perspectiva culturalista.”²²

A les eleccions generals del 1977 el PSOE-PV, és a dir la federació valenciana del PSOE, va treure el 36% dels vots al País Valencià i va esdevenir el partit majoritari. Mentre que el partit valencianista PSPV, probablement amb una quantitat superior de militants, va treure l'1'57% (29.569 vots) i no va obtenir representació a les Corts Generals. Formaven part del PSPV en aquell moment Alfons Cucó, Ernest Lluch, Joan Romero, Vicent Ventura o Vicent Soler, entre altres. El juny de l'any 1978 al PSPV va optar per incorporar-se a la federació socialista del PSOE. Segons Anselm Bodoque “va ser més un procés d'integració en el PSOE que una unificació real”²³. Òbviament després dels resultats electorals del 77, el PSPV estava en una desigual situació de força respecte al PSOE.

Alguns dels socialistes procedents del PSPV van ocupar càrrecs institucionals de primer ordre dins el PSOE però mai posicions centrals, excepte en el cas de Joan Romero que va ser secretari general del partit entre juliol del 1997 i març del 1999, i després de fortes pressions va dimitir dos mesos abans de les eleccions autonòmiques d'aquell any.

L'altra candidatura valencianista, Unió Democràtica del País Valencià, va treure el 2'5% dels vots (47.512 vots) a les eleccions del 1977.

En aquest ordre de coses cal assenyalar que al gener del 1979, un valencianista, Ernest Garcia, va ser escollit secretari general del PCE-PCPV, i va romandre en aquest càrrec fins al setembre de 1980, quan el sector que defensava l'organització centralitzada del PCE amb el suport de Santiago Carrillo va aconseguir forçar la seua dimissió. Entre el sector que demanava abans de les eleccions del 1977 una vinculació autònoma del PCPV al PCE s'hi troben Isidor Balaguer, Ernest Garcia, Gustau Muñoz o Ramir Reig. Alguns d'aquests després de la derrota al si del PCE-PCPV el van abandonar per impulsar altres formacions, nacionalistes i d'esquerra com ara l'Agrupament d'Esquerra del País Valencià i més tard la Unitat del Poble Valencià.

Finalment a la UCD existia un sector també valencianista agrupat al voltant del Partit Demòcrata Liberal del País Valencià (PDLPV) amb

²² Ramón MÁIZ, Nacionalismo y movilización política: una análisis pluridimensional de la construcción de las naciones”, *Zona abierta*, 79, 1997, p. 196.

²³ Anselm BODOQUE, *Partits polítics i conformació d'elits polítiques autonòmiques. Transició política i partits polítics al País Valencià*, Barcelona, ICPS, 2000, p. 26.

Joaquim Muñoz Peirats, Francesc P. Burguera, José Antonio Noguera o Lluís Barceló. A partir d'octubre del 1977 es van incorporar nous grups a la UCD que van manifestar la seua oposició a la integració de *catalanistes* al partit, reforçant així a Emilio Attard (que amb Manuel Broseta i Abril Martorell accedirien a la direcció de la UCD a partir de 1980). Com diu Anselm Bodoque: “el conflicte va comportar la marginació o expulsió dels sectors més moderats i valencianistes del partit majoritari de la dreta valenciana durant la transició”²⁴. Francesc P. Burguera impulsarà una llista valencianista per a les generals de 1979, el PNPV, que va treure 13.828 vots, és a dir, un 0,74%.

Finalment cal no oblidar que el PSAN (Partit Socialista d'Alliberament Nacional), que reivindicava la independència dels Països Catalans, va tenir una certa incidència social durant la transició, especialment per la seua capacitat mobilitzadora i de resistència a les envestides amb les quals la ultradreta intentava monopolitzar els espais públics urbans (especialment a València) per vehicular la seua ideologia.

El 1982 es presenta com a coalició per a les eleccions generals la Unitat del Poble Valencià, que es forma a partir d'Esquerra Unida²⁵, que aglutinava formacions com la Lliga Comunista Revolucionària, l'Assemblea d'Esquerreres del País Valencià (Pere Mayor, Valerià Miralles o Josep Lluís Blasco) i el PNPV. La UPV es constituirà definitivament l'any 1984 com a partit i defensarà algunes de les tesis de Joan Fuster. Entre el 1982 i el 1989 la UPV va treure uns resultats electorals entre l'1% i el 3% i sempre ha patit una falta de fidelitat del vot de les locals a les autonòmiques i a les generals, com veurem més endavant.

2.2. Estratègies del moviment nacionalista valencià (1983-1996)

Hem vist com durant la transició el moviment nacionalista valencià no va tenir gaire èxit al sistema de partits, ni com a fracció dins d'altres partits, ni quan ha intentat crear partits nacionalistes autònoms. A més a més, va ser especialment insatisfactori, respecte a les seues reivindicacions, l'Estatut d'Autonomia. Nascut d'unes negociacions entre UCD, PSPV-PSOE i PCE-PCPV condicionades per l'efecte del cop d'Estat de febrer de 1981, per la LOAPA i el pacte autonòmic d'UCD i PSOE de juliol del mateix any. Ja només es podia accedir a l'Estatut per l'article 143 de la Constitució i el text aprovat al Congrés, l'abril

²⁴ Anselm BODOQUE, *op. cit.*, p.35.

²⁵ No es tracta de la posterior Esquerra Unida del País Valencià, que inclourà al PCPV.

del 1982, amb els vots en contra del PCE, no reconeixia obertament la unitat de la llengua catalana, assumia la simbologia defensada pel nacionalisme espanyol (el blau a la senyera i després la denominació *Comunitat Valenciana*) i posava una barrera electoral en el 5%, la més alta de l'Estat.

L'any 1982 el PSPV-PSOE va renovar la seua majoria absoluta a les eleccions generals i l'any següent va treure uns resultats idèntics a les primeres eleccions autonòmiques.

El sociòleg Rafael Xambó ha advertit que a partir d'aquest moment la majoria dels intel·lectuals que no formaven part d'aquest partit van abandonar o reduir la seua activitat política i van col·laborar en activitats culturals concretes com la incorporació del català al sistema educatiu. La cautela aparent de les polítiques del PSOE, segons Xambó, oculta la feblesa d'un partit que retrocedeix en disposicions legislatives pròpies com ara la Llei d'ús i ensenyament del valencià davant les manifestacions de l'espanyolisme i anticatalanisme contra l'idioma.²⁶

En aquest context, des de la percepció de fracàs, el moviment nacionalista valencià buscarà noves estratègies i formes d'acció. Si atenem al parlament de Joan Fuster als Premis d'Octubre de l'any 1978 —impulsats per Eliseu Climent, editor i dirigent d'Acció Cultural del País Valencià—, podem observar que l'assagista apunta els trets fonamentals de l'estratègia que defensarà en un primer moment, concretament després de la primera derrota electoral del nacionalisme valencià²⁷:

Aquesta és la nostra trinxera: la cultura. Podrà semblar una trinxera de cerimònia. No ho és. I menys que enlloc, ho ha de ser al País Valencià, on l'enfrontament de forces, per una estranya i irrisòria circumstància, fa que la cultura, en el bloc més arrelat i alhora més abocat al futur, se situe a una de les dues bandes del conflicte. (...) [la llengua] l'havia conservada la multitud subalterna i analfabeta, i per rutina. Calia i cal que el poble valencià en recupere la consciència, i calia i cal que el mateix poble done de si una cultura, la que siga, que responga d'entrada, als seus interessos de poble, que després ja ens barallarem pels altres.²⁸

El 1983, Joan Fuster feia un primer balanç de la incipient gestió de la Generalitat socialista en el camp de l'educació. Amb la democràcia

²⁶ Rafael XAMBÓ, "Els intel·lectuals al País Valencià. De la consciència crítica a la dispersió", dins *III Jornades. El nacionalisme català a la fi del segle XX*, Barcelona, Revista de Catalunya, 1989.

²⁷ És patent la influència del pensament de Gramsci en aquesta referència.

²⁸ Joan FUSTER, *Destinat (sobretot) a valencians*, València, 3i4, 1979, pp.110-115.

les coses havien millorat, però poc, des de la perspectiva de la normalització de la llengua i la identitat dels valencians com a poble. I tot i considerar tímida l'acció dels socialistes no hi veurà alternatives: suport puntual en tasques d'alfabetització i normalització del català, especialment al sistema educatiu.

Fuster es considera a ell mateix extraparlamentari: "La solució seria el *nacionalisme*. Però d'on no n'hi ha no es pot traure. El petit debat sobre el *nacionalisme* després del fracàs electoral, m'ha semblat en línies generals desfasat. Sóc el primer a lamentar-ho, però és així. I jo m'estime més una escola valenciana, si l'aconseguim, que tres o quatre coalicions –mal coaligades– que seran tan nacionalistes com vulguen però que no alcen un gat pel rabo".²⁹

Creiem que allò que Fuster expressa en aquestes dues intervencions és il·lustratiu de les reduïdes oportunitats polítiques que el nou sistema polític ofereix per gran part del moviment nacionalista i que la política del PSPV-PSOE anirà perpetuant.

Segons Xambó, durant la primera etapa de la política cultural dels socialistes, aquests incorporen al seu projecte "la major part dels gestors culturals i professionals intel·lectuals formats als anys setanta, cosa que és possible per les expectatives de canvi". Així "fagociten la societat civil, impliquen els seus estaments més dinàmics en la seua acció i els fan servir per contenir les possibilitats de protesta que ja estaven prou reduïdes".³⁰ L'autor argüeix que, a més, les iniciatives són controlades políticament, especialment a les activitats en català ja que es consideren conflictives.

Si bé hem parlat que el nacionalisme valencià fracassa en termes de partit hem d'atendre al fet que com diu Rafael-Lluís Ninyoles, "cal tenir en compte que el nacionalisme té una articulació associativa, de gran influència i operativitat, que actua d'aglutinant de tot un moviment precedent que ultrapassa els límits del simple joc electoral o de partits".³¹

I malgrat tot, aquest fet comporta alguns riscos. "L'assumpció d'algunes reivindicacions per partits estatals, al si de la competició electoral, pot reduir la presència dels partits nacionalistes"³², un fet que afectarà especialment la Unitat del Poble Valencià. Malgrat

²⁹ Joan FUSTER, "Llengua i política", *Quaderns d'Alliberament*, 8-9, 1984, pp.83-87.

³⁰ Rafael XAMBÓ, *op. cit.*

³¹ Vegeu *El Temps*, 138, 9 de febrer de 1987.

³² Ramón MÁIZ, *art. cit.*, p. 196

que inicialment comptava amb el suport dels impulsors del nacionalisme més *resistencialista cultural*, segons Vicent Franch hi haurà “una percepció plena de contradiccions internes per part de l'àmbit social que es reclama del *catalanisme cultural*, de qui espera suports, però les fidelitats de la qual es volatilitzen a l'hora del vot. Des d'aquesta perspectiva els resultats dels nacionalistes porten adossats sempre la component de la pressió del vot útil cap al competidor que amb més assiduïtat li ha succionat vots en tota classe d'eleccions –el PSPV-PSOE-, especialment a les eleccions generals i autonòmiques”.³³

Com hem vist entre el 1982 i el 1989 la UPV³⁴ va treure uns resultats electorals entre l'1% i el 3%. La UPV intentarà superar aquest “bloqueig” primer pactant amb EUPV a les eleccions autonòmiques del 1987. Aconseguirà d'aquesta manera dos diputats a les Corts Valencianes. Aquest acord, però, genera l'escissió per la dreta del Partit Valencià Nacionalista (PVN), el col·lectiu encapçalat per Pepa Chesa i Vicent Martí que abandonarà gran part dels plantejaments de Joan Fuster. Progressivament es produirà una convergència entre el PVN i la UPV en la definició de marcs interpretatius (nació, símbols, etc.) que acabarà amb una confluència de les dues formacions en la coalició UPV-Bloc Nacionalista per a les eleccions autonòmiques de 1995 (2,71% dels vots), el 1996 el VII Congrés d'UPV optarà per impulsar el Bloc Nacionalista Valencià i la reunificació en partit es produirà l'any 2000. A les eleccions autonòmiques de 1999 la coalició BNV (UPV i PVN) amb Els Verds assolí el 4,54% dels vots i es quedava a la porta de les Corts Valencianes.

Per la seva banda *Acció Cultural del País Valencià* (ACPV), una expressió important de l'influent entramat associatiu del qual parlàvem abans, s'anirà definint com una entitat de promoció i defensa de “mínims” de resistència cultural, com la unitat de la llengua, escolarit-

³³ Vicent FRANCH i Joaquim MARTÍN, “Eleccions, partits i sistemes de partits a la Comunitat Valenciana” dins Rafael L. NINYOLES (ed.), *La societat valenciana: estructura social i institucional*, València, Bromera, 2000, p.416-417.

³⁴ A la UPV d'aquest període se li pot atribuir allò del “mite del Gran Programa”: “les organitzacions que es caracteritzen per una presència abassegadora d'intel·lectuals acostumen a tenir una projecció social i electoral limitada”. L'intent de legitimació basat en formes de distinció contràries a expressions populars que puguen ser titlades de massa sentimentals genera una certa desconfiança i una imatge de “cenacle tancat”. (Vegeu Antoni ESTRADÉ i Montserrat TRESSERRA, *Catalunya independent?*, Barcelona, Fundació Jaume Bofill, 1990, pp. 170-174). Tot i això cal considerar que la UPV o BNV, malgrat els successius fracassos electorals i canvis de discurs, es caracteritza per la manca de renovació del seu equip dirigent, encapçalat per P: Mayor durant dues dècades. (Anselm BODOQUE, *op. cit.*, p 40).

zació en llengua catalana, obligatorietat de l'assignatura de valencià al sistema educatiu, etc., amb formes d'acció com les manifestacions del 25 d'abril³⁵ i altres accions destinades a exercir pressió sobre l'administració i el govern autonòmic, i formada per membres de diversos partits polítics (PSPV-PSOE, EUPV, UPV, PSAN, ERPV, etc.), l'anomenat *nacionalisme transversal*.

Les formes d'acció que es deriven de les diferents estratègies polítiques per les quals ha optat el moviment nacionalista al País Valencià han incidit en les narratives de la identitat col·lectiva que aquests proposen: en la relació amb el capital simbòlic acumulat pel moviment, en la lectura de la història del país, especialment la dels moments més significatius per a la història del mateix moviment, en la definició legítima i performativa de la nació, així com en la selecció dels símbols del col·lectiu, entre altres aspectes.

Entenem que una lògica estratègica que dona prioritat, per exemple, a l'acció de partit en un àmbit de competència electoral tendeix, per créixer, a assumir com a propi un discurs no oposat a les pràctiques de violència simbòlica dominant i un discurs interclassista coherent amb l'hegemonia social del moment, a no ser que tinga o pugua tenir com a electoral fidelitzat, un moviment resistència cultural i simbòlica o contrahegemònic ampli.

A causa d'aquesta mancança el Bloc Nacionalista Valencià anirà assumint algunes tesis de la *tercera via* exposades durant la segona meitat dels anys vuitanta als llibres *De impura natione*³⁶, de Damià Mollà i Eduard Mira, i *Document 88*³⁷, un treball de diversos autors.

³⁵ ACPV convoca cada any una manifestació multitudinària a València per commemorar la diada del 25 d'Abril que no ha estat reconeguda oficialment. Durant aquesta data es commemora la derrota en la batalla d'Almansa, el 1707, de l'exèrcit de l'Arxiduc Carles d'Àustria que havia jurat els Furs del Regne de València, front al rei borbó Felip V que tenia el suport de Castella i França, i que en vèncer imposarà una dura repressió, uns canvis institucionals fets sobre el model castellà i l'abolició dels Furs. D'altra banda ACPV va aconseguir en els anys 80 recollir els recursos necessaris per a la instal·lació de les infraestructures que permeten la recepció de TV3 al País Valencià.

³⁶ Segons Rafael-Lluís Ninyoles aquesta obra possibilitava "una legitimació conservadora i una praxi política de dreta menys atàvica que la relançada en l'època de la Transició". "Això, si ho aconsegueixen, serà un mèrit dels autors", segons aquest sociòleg valencià. (Vegeu *El Temps*, 138, 9 de febrer de 1987.)

³⁷ És sorprenent el fet que tots dos llibres van ser editats per l'editorial 3i4, propietat de l'editor Eliseu Climent. De *impura natione*, va ser guardonat amb el Premi Octubre d'assaig "Joan Fuster" de l'any 1986 que atorga aquesta editorial, mentre que l'any 1987, aquest premi va quedar desert i el jurat va recomanar l'edició de *Document 88* i de *La pesta blava* de Vicent Bello. D'altra banda, són els anys del pacte de la UPV amb EUPV que no va agrair a l'editor Eliseu Climent, i que a més va provocar l'escissió per la dreta del PVN.

Malgrat que cap dels autors negarà la decisiva influència de l'obra de Joan Fuster en el moviment nacionalista, en alguns casos atribuiran al seu pensament les causes del fracàs del programa valencianista.

Respecte al primer llibre, un dels seus autors, Damià Mollà ja ha assenyalat que la seua intenció era "buscar la combinació entre el *blaverisme*, que sí té populisme, que sí que té una identificació molt clara amb els sentiments primaris dels valencians, i la intel·lectualitat".³⁸ Recentment l'autor ha manifestat obertament la seua satisfacció "pel discurs actual de la UPV, i sobretot del Partit Valencià Nacionalista", és a dir, ara el Bloc Nacionalista Valencià.

Nosaltres hem considerat especialment il·lustratives les tesis de Miquel Nadal³⁹, autor d'un dels capítols de *Document 88*. Nadal sosté que el País Valencià és una nació. Respecte als Països Catalans diu que cal "considerar que una comunitat lingüística implica experiències compartides, un intent de biografia compartida, difícil de recuperar a hores d'ara i en el futur" i per tant no s'han de perdre més energies en la seua defensa ja que es tracta d'un programa fracassat durant la transició. Per aquest motiu, "la idea de nació coincideix amb l'àmbit de la Comunitat Autònoma".⁴⁰ L'única manera d'aconseguir el seu èxit és amb la "reconversió del bloc nacional-popular en bloc racionalment policlassista",⁴¹ ja que la primera opció, segons l'autor, condemna el nacionalisme valencià a un reducte format per "moviments marginals"⁴² que no ha calat en la burgesia industrial.

³⁸ Vegeu la tesis encara inèdita de Josep A. SOLVES, *El pensament nacionalista valencià. Reflexions sobre el fet nacional valencià: 1962-1997*, Barcelona, UAB, 1998, pp. 418-431

³⁹ Segons Vicent Franch, tant Miquel Nadal com Agustí Colomer (tots tres són autors de *Document 88*) ja veien viable un *pujolisme* valencià al sí del Partit Nacionalista del País Valencià (PNPV) que es va presentar a les eleccions generals del 1979. Vicent Franch no considera a Francesc P. Burguera el tipus de líder que necessitava un projecte així. (Josep A. SOLVES, *op. cit.*, p. 443)

⁴⁰ Miquel NADAL, "Sobre el futur de tot açò" dins AADD, *El valencianisme que ve*, València, Saó, 1996, pp. 93-120.

⁴¹ Quan l'autor parla de bloc nacional-popular es refereix a la influència de Gramsci en el pensament de Joan Fuster. (Vegeu Miquel NADAL, "La liquidació racional d'un discurs teòric" dins AADD, *Document 88*, València, 3i4, 1988, pp. 178-195)

⁴² Des d'una altra perspectiva Alfons Cucó, que fou senador del PSPV-PSOE, ha atribuït aquesta pretesa tendència del nacionalisme cultural al pensament de Fuster qui s'havia referit a l'Estat com a una de les "superestructures històriques alienes a la nostra personalitat nacional". Segons Cucó, "la separació abismal i artificial, entre País i Estat, no solament ha trencat en part la tradició valencianista de la pre-guerra, sinó que ha introduït uns elements d'odi a l'Estat -a l'Estat per se- que expliquen bastant algunes actituds neofascistes (neofascisme) en els sectors més radicals del moviment nacionalista contemporani al País Valencià, i en molt menor mesura, als altres territoris del

En relació amb la perspectiva del caràcter polític *transversal*, a la qual recorre el *nacionalisme cultural* fa aquesta valoració:

el comportament centrista del PSPV (al PSOE), a més habituarà els afectats per la sensibilitat nacionalista a comportar-se electoralment amb un doble llenguatge. El vot valencianista cultural mai no serà fidel, s'expressarà políticament per mitjà d'unes altres organitzacions; presoner resignat com serà de les amenaces de perdre les fites culturals aconseguides gràcies a l'esquerra en el poder, el valencianisme es resignarà a ser un ostatge de luxe i que hagen de ser uns altres, ells, els qui resolguen els problemes emparats en la majoria electoral⁴³

Miquel Nadal resumeix en aquest futurible la seua percepció d'un aspecte que ja assenyalàvem abans: "és previsible que amb un PSOE no tan assumidor del valencianisme, s'hagueren creat les condicions d'un partit valencianista coherent, amb una representació parlamentària modesta però sòlida, que permetera la creació d'un espai polític estable per al valencianisme progressista."⁴⁴

Amb diferències significatives amb la *tercera via* estricta, l'antropòleg Joan Francesc Mira escriu que "la sobirania compartida amb Catalunya no pertany a l'ordre de l'evolució realment possible i previsible dels fets, sinó a l'ordre de la utopia. I hi ha utopies necessàries, en tant que horitzons ideals, i d'altres com el més rigorós catalanisme polític el País Valencià, tan legítimes i atractives com perfectament prescindibles".⁴⁵

En aquesta línia, cal atendre al fet que en els darrers anys s'està difonent una relectura de la transició⁴⁶ segons la qual hi ha plantejaments de Fuster que el fan responsable que la burgesia tingués com-

domini lingüístic català" (Vegeu Alfons CUCÓ, *País i Estat. La qüestió valenciana*, València, 3i4, 1989, p. 281-282). Pots ser que aquests autors localitzen en una part de les bases del "nacionalisme cultural" (ACPV, Casals Jaume I, PSAN, Maulets, etc.) una lògica estratègica orientada a la identitat, amb una lògica expressiva més acusada, que pot tendir al retir subcultural, al desafiament contracultural a l'Estat, amb la pràctica de l'abstenció en les eleccions. Mentre que ells defensen una lògica instrumental amb una estratègia orientada al poder, incloent-hi la participació política, la competència electoral.

⁴³ Benito SANZ i Miquel NADAL, *Tradició i modernitat en el valencianisme*, València, 3i4, 1996, 271.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 272.

⁴⁵ Joan F. MIRA, *Sobre la nació dels valencians*, València, 3i4, 1997, p. 236.

⁴⁶ Pau Viciano ha fet una síntesi crítica de la relectura que des de la "tercera via" s'ha fet de la Transició al País Valencià. Segons aquest autor, "l'erosió de la memòria antifranquista i el gir conservador dels anys noranta ha facilitat que les tesis pioneres de la tercera via puguen expressar-se amb una major contundència i sense concessions a la memòria progressista. Al capdavall, segons aquesta interpretació, l'actitud reaccionària de la dreta només hauria estat un ingredient accessori, i per tant prescindible, d'un conflicte causat sobretot pels excessos catalanistes i esquerrans del nacionalisme" (Vegeu Pau VICIANO, "La batalla imaginada. Una relectura ideològica del passat", *L'Espill*, 4, 2000, p. 7)

portaments anticatalanistes. Segons escriu Ferran Archilés, “era el mateix Fuster qui afirmava que el problema nacional dels valencians, en la seua complexitat, és un problema de lluita de classes. Aquest era el vincle que va permetre que l’anticatalanisme es convertira en l’estratègia política fonamental de la dreta valenciana”.⁴⁷ Volem apuntar que una argumentació d’aquestes característiques obvia dos aspectes fonamentals:

Fer retrets al nacionalisme dels anys seixanta-setanta per haver dit que el País Valencià serà d’esquerres o no serà, és una bajanada impresentable, una favada total. No crec que els burgesos, petits, mitjans o grans hagueren d’estar a punt de fer-se nacionalistes però que els espantara Joan Fuster amb les seues paraules. La clau que el nacionalisme fora d’esquerra o més exactament la clau que no hi haguera un nacionalisme burgès, estava en l’estructura de classes. La burgesia valenciana era econòmicament feliç amb el franquisme, a més d’heretar una tradició d’estar a bones amb el poder de Madrid.⁴⁸

La coincidència dels autors esmentats amb la identitat narrativa que proposa actualment el Bloc Nacionalista Valencià és en alguns aspectes sorprenent. L’aproximació parcial de la UPV —és a dir, dels dirigents— a les tesis defensades per la *tercera via*⁴⁹ es farà cada vegada més explícita i s’instituirà a la formació a partir del seu setè congrés, el 1996.

Cal no oblidar que l’any 1995 el Partit Popular havia guanyat per primera vegada les eleccions autonòmiques. ACPV havia impulsat uns mesos abans el *Bloc de Progrés Jaume I* amb una campanya sota el lema “No Perdrem el País” i va convocar una manifestació⁵⁰ multitudinària el dia sis de maig d’aquell any. Al manifest d’aquesta campanya s’afirmava que els avanços ja fets podien “ser anul·lats” i que hi havia massa indicis que “feien témer el domini d’una orientació ideològica i política dirigida a desfer gran part d’allò que ha estat ja aconseguit”, en referència a les “declaracions d’alguns sectors conservadors valencians”.

La iniciativa d’ ACPV anava dirigida a garantir els “mínims”, que es veien perillar en cas que el Partit Popular guanyés les eleccions, com ara l’obligatorietat de l’assignatura de valencià al sistema educa-

⁴⁷Ferran ARCHILÉS, “...O no serà: 20 anys de nacionalisme polític al País Valencià”, *L’Avenç*, 214, 1997, pp. 26-31.

⁴⁸ Josep V. MARQUÉS, *Tots els colors del roig*, València, 3i4, 1997, p.128.

⁴⁹ Recordem que el text de Joan F. Mira és posterior.

⁵⁰ La manifestació es va convocar sota el lema “Guanyem el futur” i “Perquè no torne el passat” i va aplegar unes 150.000 persones per commemorar el 25 d’Abril d’aquell any.

tiu. Malgrat tot, aquest fet va ser vist per molts sectors del nacionalisme valencià —i fins i tot per intel·lectuals molt propers a les tesis de Joan Fuster⁵¹— com una campanya instrumentalitzada pel PSPV-PSOE o bé o dirigida a perpetuar aquesta formació a la Generalitat Valenciana.

El secretari general de la UPV, Pere Mayor afirmarà en referència a ACPV que “no és seriós que personalitats que fan un treball cívic en pro de la llengua i la cultura, després es senten satisfetes votant partits centralistes”.⁵²

Mayor assegurarà que la imatge de *catalanisme* ha perjudicat electoralment al seu partit i que ara “la UPV és un projecte nacional valencià i el País Valencià també és una nació. La qual cosa en absolut nega la unitat cultural i lingüística, que són evidents”. Els Països Catalans, els considera un punt d'arribada i no un punt de partida.⁵³ Malgrat tot, això significarà que aquest aspecte desapareixerà, si més no temporalment, de l'agenda política del Bloc Nacionalista Valencià.

Així mateix, més endavant Pere Mayor proposarà “un nacionalisme interclassista”. “Plural en el sentit que tant hi càpiga un senyor que se senta socialdemòcrata com un altre democratacristià, de manera que el punt de connexió siga una força nacional valenciana”.⁵⁴

Cal recordar que el segon model que hem definit abans respecte a la relació de moviments nacionalistes amb el sistema de partits és un partit autònom interclassista centrat en la defensa dels interessos de la pàtria, tractant d'identificar-se amb la comunitat sencera. Mayor va insistir en aquella ocasió en què calia acceptar el marc imposat per l'Estatut d'Autonomia i els símbols que estableix aquest text, a diferència de la UPV original.

D'altra banda, el secretari general d'*Acció Cultural del País Valencià* ha admès que el desencontre amb el Bloc Nacionalista Valencià és real i que els dirigents del BNV no han comprès que l'activitat del moviment

⁵¹ El cas més significatiu és el del sociolingüista Toni Mollà que criticava a una article d'opinió publicat un any més tard que des del Bloc de Progrés (ACPV) es desatenia i es segregava el conflicte lingüístic real (“una llengua és un espai simbòlic, però sobretot una xarxa de centres escolars, biblioteques i periòdics”) reduint-lo al tòpic d’“una qüestió d'identitat semiòtica” per instrumentalitzar-lo el PSPV-PSOE com a estratègia de mobilització contra els poders institucionals controlats ja pel PP. (Vegeu Toni MOLLÀ, “El conflicto valenciano”, *La Vanguardia*, 13 de maig de 1996)

⁵² Vegeu *Levante*, 30 de novembre de 1996.

⁵³ Vegeu *El Temps*, 16 de desembre de 1996.

⁵⁴ Vegeu *El Punt-País Valencià*, 1 d'abril de 2001

cívic que representa és necessàriament *transversal*. Segons Eliseu Climent “haurien d’haver fet una pràctica de cap d’oposició al PP, com el BNG⁵⁵”, “cosa que era prou fàcil donada la situació per la qual ha passat el PSPV” i “en canvi ha anat adoptant una política de pactar amb el PP a molts municipis: Borriana, Vila-real, Almussafes, Oliva, Sagunt, Ontinyent, l’Alcora, Sueca, Silla, la Caixa d’Ontinyent...”. I considera que és erroni atribuir a les tesis de Fuster el fracàs del nacionalisme al sistema de partits.⁵⁶

El trencament amb ACPV ha arribat a un punt en què el BNV ha optat per no participar com a partit en cap iniciativa d’ACPV. Tal i com assegura l’editor, el 2000 es “convoca l’Assemblea d’alcaldes i regidors i els únics que no vénen són el BNV i el PP”. L’any 1997, amb la creació del primer Casal Jaume I a Alacant, ACPV comença a promoure una xarxa d’espais que potser garantiran una major autonomia per a les bases del moviment nacionalista valencià.

3. Un llarg i aparent canvi d’estructura d’oportunitat política?

Un altre aspecte que cal considerar en aquest viratge dels dirigents del Bloc Nacionalista Valencià, com hem vist, és el de les conseqüències del nou marc administratiu. Segons “es consolida el procés de formació i desenvolupament d’allò que en diem administració moderna, més avança i s’endureix el procés de territorialització progressiva d’aquesta mateixa administració i del poder que exerceix i representa”⁵⁷. És cert que la violència simbòlica exercida pel marc estatutari de l’anomenada *Comunitat Valenciana* —que entès administrativament, com a camp burocràtic, ha esdevingut una reproducció sucursal del monopoli de la violència simbòlica de l’Estat-nació espanyol— dificulta avui la construcció dels Països Catalans⁵⁸ i per tant d’una identitat narrativa alternativa, així com la defensa dels símbols no *oficials* com les quatre barres sense blau.

⁵⁵ El Bloc Nacionalista Gallec (BNG) és una referència constant. Tant per a Eliseu Climent, com per a sectors més propers al BNV que com Vicent Franch el consideren l’exemple d’un partit que suposen que ha sabut substituir al PSOE com a cap d’oposició, no fent cap mena de concessions a aquest partit estatal, “despietadament”. (Josep A. SOLVES, *op. cit.*, p. 448)

⁵⁶Vegeu *Esquerra nacional-ERC*, 23, 2000.

⁵⁷ Joan F. MIRA, “Crítica del concepte de consciència nacional” dins IV Jornades. *El nacionalisme català a la fi del segle XX*, Barcelona, Revista de Catalunya, 1991, p.160-161.

⁵⁸ Joan Fuster: “Nosaltres vam viure una època en la qual no teníem fronteres interiors. Fins que un dia, amb això de l’autonomia ens van posar una ratlla i van dir ‘d’ací cap a dalt, tal; d’ací cap avall tal’...” (*La Vanguardia*, 6 d’octubre de 1991)

Aquest fet es deu en gran part a la marginació del moviment nacionalista valencià (català) integrat al PSPV-PSOE, al fet que aquesta formació una vegada al govern autonòmic va optar per no “invertir el seu capital polític en la defensa d’unes posicions nacionals que no eren les seues”, ni eren majoritàries. Sense oblidar la dependència de les elits polítiques valencianes dels centres de decisió estatals. A aquest fet cal afegir que al País Valencià no s’ha vertebrat un ecosistema comunicatiu de masses autònom i en llengua catalana.

Com diu Mira el camí de menor desgast per al PSPV-PSOE era “no fer-se fort en aspectes simbòlics, defensar un autonomisme administratiu⁵⁹ i de gestió i no acceptar les propostes més aberrants del blaverisme, com oficialitzar el secessionisme lingüístic”. Aquesta política, en definitiva, ha afavorit la reproducció de la identitat i de la cultura hegemònica castellanoespanyola, amb una nova identitat valenciana sucursal-autonòmica i que ha “neutralitzat l’avanç de la consciència catalana”⁶⁰.

Fariem bé de no oblidar que aquesta política socialista en aspectes relacionats amb la identitat col·lectiva “sí que va permetre a la dreta valenciana comptar amb uns elements politicsimbòlics (bandera, nom del país i llengua) sobre els quals aconseguir una hegemònia social relativa molt abans de la primera victòria electoral”.⁶¹

⁵⁹ Joan Fuster també va incidir en aquest aspecte: “Ací Lerma [ex president socialista de la Generalitat Valenciana] es conforma amb administrar i l’únic que demana són diners i punt.” (Vegeu *La Vanguardia*, 6 d’octubre de 1991).

⁶⁰ Joan F. MIRA, *Hèrcules i l’antropòleg*, València, 3i4, 1994, p. 157.

⁶¹ Anselm BODOQUE, *op. cit.*, p. 48.
